

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
115. szám, 2024. szeptember

Tartalom:

Rovarászoktól búcsúzunk — MRT hírek — Sajtó- és blogfigyelő
Rövid Hírek

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben:
Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)
Cím: 2040 Budaörs, Kossuth L. u. 49.
Telefon: 20/4145453
Drótposta: attilahaltrich@gmail.com

Szerkesztőbizottság: Katona Gergely (KG),
Koczor Sándor (KS), Puskás Gellért (PG),
Rédei Dávid (RD), Szalóki Dezső (SzD), és
Szócs Gábor (SzG).

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
1088 Budapest, Baross utca 13.
www.rovartani.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarantani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2024)

Elnök:	Haltrich Attila
I. alelnök:	Vas Zoltán
II. alelnök:	Szabóky Csaba
Titkár:	Sulyán Péter Gábor
Előadásszervező:	Koczor Sándor
Jegyző:	Szőke Viktória

Szerkesztők
(*Folia. ent. hung.*): Vas Zoltán és
Szóke Viktória

Pénztáros: Szalóki Dezső

Számvizsgáló Bizottság
Elnök: Both Vera
Tagok: Balázs Klára és
Szénási Ágnes

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap
harmadik péntekén az **MTM Semsey Andor**
termében (1083 Budapest, Ludovika tér 2-
6.), délután 4 órakor.

Címlapon:

Perillus bioculatus (Fabricius, 1775)
Hemiptera, Pentatomidae

A rovarnak egyelőre nincs magyar neve,
az angol elnevezése, 'Two-spotted Stink
Bug', 'kétfoltos poloskát' jelent.

Szerző: Dan MacNeal
Címlapra alkalmazta: Hark Uwe

Forrás:
<https://www.inaturalist.org/photos/63059028>

Az egyik barátunk mesélte már idősén, hogy „végül neki minden bejött az életben, amire vágyott, igaz, nem akkor, amikor akarta”.

Ő jutott eszembe, amikor olvasom, hogy pont egy éve, a Kőszegi Anna által tavaly elsőnek megtalált és lefotózott *Perillus bioculatus* ragadozó poloska (lásd címkép) ma már szinte az egész országban fellelhető.

Amikor a Növényvédelmi Állattan kurzus keretében oktatam a burgonyabogarat, mindig megemlítettem Jermy Tibor és Sáringer Gyula erőfeszítéseit, hogy az 50-es évek végén, 60-as évek során ezt a poloskafajt betelepítsék Magyarországra.

Nem ment!

De nem csak nálunk, szerte Európában próbálkoztak vele. Végül hét ország kutatóintézetei fogtak össze, együttműködtek, mindenütt felszaporították a fajt, majd sorsot húztak, hogy hol engedjék szabadon őket. Gondolták, ha egy helyen nagy mennyiségben jutnak ki a természetbe, nagyobb az esélye annak, hogy kialakuljon egy életképes önmagát fenntartó populáció.

Fortuna istennő Tibor bácsiéknak kedvezett, így 1964 tavaszán 41.831, 1965-ben pedig 57.633 poloskalárvát bocsájtottak ki Keszthely határában. Az elkövetkező években viszont hiába próbáltak a nyomukra bukkanni, „eltűntek, mint az avarok...”, ahogy a történészek mondanák. A kísérletek a többi európai országban sem vezettek eredményre, így az évtized végére mindenütt felhagytak a 'Perillus-projekttel'.

Jermy Tibor a sikertelenség okait 8 pontban összegezte, akit érdekel, az általa és Balázs Klára által szerkesztett „A növényvédelmi állattan kézikönyve” 3/A kötetének 279. oldalán elolvashatja.

Valószínűleg minden ok igaz lehet, amit ott felsoroltak, de én kiemelném a „téli mortalitást”, pontosabban annak mostani hiányát, hiszen több mint valószínű, hogy a faj spon-tán megjelenése és terjedése Magyarországon összefügg a klímaváltozással, a globális felmelegedéssel, enyhe teleinkkel.

Ami viszont ebben a több mint fél évszázados történetben humoros, hogy újabban olyan híreket is olvashatunk, miszerint „eltűnhet hazánkból a burgonya”, már úgy érve, hogy a meleg aszályos nyarak miatt nem lesz gazdaságos termesztani. Viszont akkor, vele együtt, a hazai burgonyabogár-populációk is megtizedelődnek.

Jó, nem féltem a ragadozópoloskákat, nem monofág állat, de még csak nem is oligofág, talál majd magának más ételmezt, mondjuk a szintén nemrég betelepült parlagfű olajosbogarat (már vannak ezzel kapcsolatban is megfigyelések).

Kérdés viszont, hogy akkor már kevésbé örülnénk neki?

HA

Rovarászoktól búcsúzunk

Elhunyt a vízipók-csodapók apja – Dr. Kertész György emlékezete

Dr. Kertész György 93 éves korában

Forrás: <https://www.facebook.com/abestmagazin>

Ma talán nincs olyan generáció Magyarországon, aki ne ismerné a *Vízipók-csodapók* című mese-sorozatot. Aki egy epizódot is megnézett, annak rögtön feltűnhetett, hogy a mese nem is igazi mese. Természetesen az izgalmas és fordulatos történetek a kisebb-nagyobb nézők számára különféle erkölcsi tanulságokkal szolgálhatnak, de emellett olyan információkhoz is juthatunk belőlük, amelyeket sok mai természetfilmből is hiányolhatunk.

Nem meglepő a mese valóságtartalma, sőt inkább az ismeretterjesztő mélysége, mert a szerzője nem más, mint Dr. Kertész György, az ELTE korábbi oktatója. Kertész György 1927 március 30-án született Nyíregyházán, majd 1950-ben természetrajz-földrajz szakon szerzett tanári diplomát. Ebben az évben lett az ELTE Természettudományi Kar Állatrendszertani Tanszékén gyakornok, ahol aztán 37 éven át dolgozott különböző beosztásokban. 1987-től az ELTE Tanárképző Főiskolai Kara Biológiai Tanszékének vezetője volt egészen 1992-es nyugdíjba vonulásáig.

Oktatóként állatrendszertant, állatföldrajzot, ökológiát és evolúciót oktatott, előadásokat és gyakorlatokat is beleértve. Tudományos munkássága a

hidrobiológiához köti. Dolgozatai elsősorban a levéllábúrákról (pl. csupasz levéllábúrák, kagylós levéllábúrák) illetve kerekférgekről szólnak.

Legismertebb műve a *Vízipók-csodapók* című rajfilmsorozat, amelyből három széria is készült: az első 1975/1976-ban, a második 1980-ban, a harmadik 1985-ben, összesen 39 epizóddal. Bár sok korábbi kutatót, legyen bármilyen jelentős is a tudományhoz való hozzájárulása, az utókor hamar elfelejt és főleg a fiatalok számára lesz ismeretlen és távoli, ez biztosan nem lesz elmondható Kertész tanár úrról, hiszen mindenkiben, aki egyszer is látta, fülébe kúszik a mese zenéje és annak kezdete: „Jön, jön, jön a vízipók...”, amely örökre emlékeztet majd bennünket a nemrég elhunyt Kertész Györgyre.

Gere Géza és Kertész György

Forrás: ELTE Állatrendszertani és Ökológiai tanszék archívuma

Baloldalt áll Kertész György (hölgyek ismeretlenek) és ül Berczik Árpád
Forrás: ELTE Állatrendszertani és Ökológiai tanszék archívuma

Jobboldalt áll Kertész György.
Forrás: ELTE Állatrendszertani és Ökológiai tanszék archívuma

Köszönjük Dr. Török Jánosnak a ELTE Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék korábbi vezetőjének a fotókat.

Kontschán Jenő, HUN-REN ATK és SZE AKMK

MRT Hírek

A Magyar Rovartani Társaság I. Konferenciája. 2024. november 9. (szombat), Magyar Természettudományi Múzeum, Semsey Andor előadóterem (1083 Budapest, Ludovika tér 2-6.)

Első alkalommal kerül megrendezésre a Magyar Rovartani Társaság konferenciája, amelynek célja, hogy a Rovarászati Napok hagyományait tovább folytatva, de szélesebb körben, a Társaság berkein kívül is lehetőséget biztosítson a rovar-tani kutatások eredményeinek bemutatására. Várjuk a rovarokkal és más ízeltlábúakkal kapcsolatos tudományos prezentációkat. Az új kutatási eredmények ismertetése mellett szívesen fogadunk szemlélő (review) jellegű előadásokat is. A konferencia nyelve magyar.

Bővebben a részletekről, regisztrációról stb., az alábbi linken lehet olvasni:

<https://www.rovartani.hu/a-magyar-rovartani-tarsasag-i-konferenciaja/>

HA

Első Magyar Zootaxonómiai Konferencia. 2024. november 27-én (szerdán) kerül sor az Állatorvostudományi Egyetem campusán (1078 Budapest, István u. 2.).

A konferencia programja reggel 8:30-tól kb. 17:10-ig tart. Az ezutáni szociális programot az egyetemi Equus Klubban fogjuk rendezni.

A konferencián a hagyományos 15 perces előadások (ideálisan: 10 perc előadás + 5 perc kérdések és válaszok) mellett posztereket is be lehet mutatni, illetve természetesen csak résztvevőként is lehet regisztrálni. Utóbbit kifejezetten ajánljuk zootaxonómia iránt érdeklődő egyetemi hallgatóknak és gimnazistáknak is.

A konferencia elsődleges célja természetesen az is, mint minden szakterületi konferenciáé: bemutassuk eredményeinket a kollégáinknak és megvitassuk őket. Ezen túl azonban egy seregszemlét is szeretnénk tartani: Bemutatni, hogy sokan vagyunk taxonómusok, sok érdekes csoporttal foglalkozunk, és ez a tudományág karrierlehetőséget és a felfedezés örömeit nyújtja egy életen át.

Nem muszáj aktív témáról, eredményekről beszámolni, hanem a kutatási témát, a taxont, és annak érdekességét is be lehet mutatni.

Az absztraktok és az előadások nyelve alapvetően magyar legyen, de aki szeretné, angolul is feliratozhatja a diáit.

<https://univet.hu/hu/biologia/zootaxonomia2024/>

HA

Kaszab Zoltán-díj. Az Agrártudományi Kutatóközpont Növényvédelmi Intézete (HUN-REN ATK NÖVI) a Magyar Malakológiai Társaság (MAMAT) és a Magyar Rovartani Társaság (MRT) támogatásával Kaszab Zoltán-díjat alapít zootaxonómus hallgatók és kutatók támogatására. A díj olyan hallgatók és kutatók számára ítéltető oda, akik zootaxonómia területén végzik kutatási tevékenységüket. Az elismerés Magyarországon és a Magyarországgal határos országokban kutató (akár már nyugdíjazott) személy részére, valamint egyetemi/főiskolai/doktori iskolai hallgatói minőségben végzett tudományos munkáért ítéltető oda. Junior és szenior fokozata van, .

A Kaszab Zoltán-díj évente egyszer kerül átadásra. A Kaszab Zoltán-díjnak két fokozata van, évente egy-egy személynek adható. A Kaszab Zoltán-díj adományozására bárki tehet javaslatot a Díjbizottság tagjainak minden év szeptember elsejéig. A díj átadására évente egyszer, a Zootaxonómiai Konferencián kerül sor. Az első átadás a tervek szerint a 2024. november 27-i Zootaxonómiai Konferencián történik majd.

HA

Az MRT 904. ülésén (2024. április 19.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2024/04/16/meghivo-az-mrt-904-eloadoulesere/>

130 év után újra Magyarországon: a *Livilla radiata* (Foerster, 1848) újrafelfedezése hazánkban (Insecta: Psylloidea). A még Horváth Géza által az 1880-as években hazánkból kimutatott levélbolha fajt, újra felfedezték Magyarországon, Lovasberényben, egy zanótbokron (*Cytisus* sp.). Ezt a fajt a 19. század végi adatai óta nem jelezték Magyarországról. Az előadásban bemutatásra kerülnek a pillangós növényeken előforduló hazánkból ismert őshonos és jövevény levélbolha fajok is.

*Kontschán Jenő HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet –
SZE AKMK Növénytudományi Tanszék, kontschan.jeno@atk.hun-ren.hu
Takács Attila és Kőszegi Klaudia Fejér Megyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály,
Növény-és Talajvédelmi Osztály*

Kóbor Péter és Daniel Brhane: **Adatok Európa ragadozó címerespoloskáinak ismeretéhez (Heteroptera: Pentatomidae: Asopinae).** A színvonalas, színes előadást Kóbor Péter adta elő 25 percben, ami során a címeres poloskák Asopinae alcsaládjába kaptunk betekintést. Mivel az előadásról felvétel készült, az majd megtekinthető lesz, amikor feltöltésre kerül a Magyar Rovartani Társaság YouTube csatornájára. A szerzők a Rovarász Híradó számára nem küldtek összefoglalót az előadásról.

HA

Kajszilevéltetű (*Myzus mumecola* Matsumura, 1917) – új inváziós kártevő a hazai és európai kajszilevéltetvényekben. A növényvédelmi gyakorlatban a levéltetvek a közelmúltig a kajszilevéltetvényekben a kajszilevéltetűnek számítottak, melyek ellen külön növényvédelmi kezelésekre általában nem volt szükség. A helyzet 2017-ben megváltozott, amikor olaszországi kajszilevéltetvényekben egy kelet-ázsiai eredetű új levéltetűfaj, a kajszilevéltetű (*Myzus mumecola*) tömeges kártételét figyelték meg a kultúrában. Az új kártevő első hazai tömeges jelenlétét (faunára új fajként) 2020 tavaszán figyeltük meg, felmértük a kártevő kajszin mutatott életciklusát, főbb kárképtüneteit, összehasonlítottuk egyes kajszifajtáknak az új kártevővel szemben mutatott érzékenységet, valamint megkíséreltük kimutatni a szilvahimlő vírus (PPV) jelenlétét is az állat testéből.

Eredményeink szerint a kajszilevéltetű 2020-ban tömegesen jelent meg Magyarország különböző termesztési régióiban, vagyis ekkorra már országosan elterjedt, jelentős kártevővé vált, hazai megtelepedése valószínűleg 1-2 évvel korábbra tehető. A kajszilevéltetű hazánkban teljes fejlődésmenetű, tápnövényváltó életciklust követ, nyári tápnövényköre egyelőre ismeretlen. A korábbi, eseti jelleggel megjelenő levéltetvekkel szemben a kajszilevéltetű súlyos közvetlen gazdasági kárt (erős levél- és hajtástorzulás, idő előtti lombhullás, hajtáscsúcs-visszaszáradás) okoz a kajszin, valamint sikerült a PPV D törzsét is izolálnunk a kártevő testéből, így vírusterjesztő szerepe is jelentős lehet. A hazánkban termesztett kajszifajták kártevővel szembeni érzékenysége nagymértékben eltért, különösen fogékonyak a 'Goldrich' és a 'Springblush' fajták. Vizsgálataink lezárultát követően a kajszilevéltetű megjelenését jelezték már Szerbia, Ausztria és Németország területéről is, vagyis a kártevő európai expanziója tovább folytatódik. (Az előadáson bemutatott eredmények az Innovációs és Technológiai Minisztérium K 129311 kutatási pályázatának keretében születtek).

Borbély Csaba, MATE, Növényvédelmi Intézet, Rovartani Tanszék, borbely.csaba01@gmail.hu

Benyóné György Zsuzsanna, MATE, Genetika és Biotechnológia Intézet,

Kertészeti Növénygenetika Csoport

Koósné Szathmáry Erzsébet, MATE, Növényvédelmi Intézet, Növénykórtan Tanszék

Markó Viktor, MATE, Növényvédelmi Intézet, Rovartani Tanszék

Az MRT 905. ülésén (2024. május 17.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2024/05/12/meghivo-905-eloadoulesre/>

A „gyilkolóüveg”. A ciánosüveget, azaz a nátrium-, kálium- vagy kalcium-cianidot tartalmazó ölü-üveget régóta használták a rovarászok. A ciánosüveg vastag falú, jól zárható üvegedény, aminek aljára gipszporba kevert kálium-cianid kristályokat rétegeztek, majd gipszpéppel lesimították. A gipszpép megszilárdulásáig az üveget nyitva hagyták, majd légmentesen lezárták. A másik módszer szerint selyempapírba csomagolt kálium-cianid darabkákat sűrűn átlukasztott és gézzel bevont parafalemezzel az üveg aljára szorítottak. A Ribbe-féle ölüüvegben a kálium-cianid kis üvegfiolába került, amit gézzel zártak le, majd a fiolát az ölüüveget lezáró parafadugóba kialakított lyukba erősítették úgy, hogy nyílása az ölüüveg belseje felé nézzen. Egyesek csiszolt üvegdugójú üveget használtak: a cianidot az üvegdugóba helyezték, majd gipszpéppel lesimították.

A levegő nedvességtartalma hatására a kálium-cianidból illékony hidrogén-cianid szabadul fel, amely kitölti az ölüüveget, és a belehelyezett rovarokat gyorsan megöli. A legtöbb rovar a hidrogén-cianidtól megmerevedik, de a merevség hamar felenged, és az állatok ismét puhává válnak. Számos rovarfaj azonban később is merev marad, így nehezen preparálható. A sárgás színű hártýás-szárnyúakon gyakorta piros elszíneződés lép fel.

Ha az üveget hosszú időn át nem használták, kiszáradt és ölühatása minimálisra csökkent. Ekkor pár csepp vízzel meg kellett nedvesíteni a gipsz felületét. Kevés mennyiségű ecetsav elősegítette a bő hidrogén-cianid képződést.

A bevett szabály szerint az eltörött ciánosüveget el kell ásni. Az persze teljesen természetes, hogy az igazi gyűjtő mindig hord magánál ásót.

Aki nem tudott kálium-cianidhoz jutni, gyakorta a balkáni babérmeggy (*Prunus lauro-cerasus*) leveleit zúzta össze, és azzal töltötte meg az ölüüveget. A növény levele ciánsavat és egy ciántartalmú glikozidot, amigdalint tartalmaz. Az amigdalinból az emulzin nevű enzim hatására hidrogén-cianid képződik. A növényben az amigdalín és az emulzin más-más sejtekben fordul elő, a reakció csak a levél sérülésekor következik be.

Vig Károly, Savaria Múzeum, Szombathely, nathist@savariamuseum.hu

Beszámoló két csehországi hemipterológiai konferenciáról. Csehországban 2023 nyarán két, szipókás rovarokkal kapcsolatos konferenciát is szerveztek. Mindkét konferenciának az ország déli részén lévő kis település, Kurdejov adott otthont. A *29th Central European Auchenorrhyncha Meeting* során a kabócák (Auchenorrhyncha) csoportjának szakértői találkoztak, a bemutatott előadások és poszterek megtekintése mellett gyűjtésekre is mód nyílt. Közvetlenül az előző rendezvény után került sor az Európai Hemipterológiai Kongresszusra (*9th European Hemiptera Congress*), amelyen a szipókás rovarokkal kapcsolatos legújabb eredményeket mutatták be a 20 különböző országból érkező résztvevők.

Koczor Sándor, HUN-REN ATK Növényvédelmi Intézet, Kémiai Ökológiai Osztály, koczor.sandor@atk.hu

Az MRT 906. ülésén (2024. szeptember 20.) elhangzott előadások összefoglalói

<https://www.rovartani.hu/2024/09/15/meghivo-906-eloadoulesre/>

Eltűnt fajok nyomában. Nyolc évvel ezelőtt Buschmann Ferenc és Ignác Richter elkészítették a Magyar Természettudományi Múzeum Coleophoridae katalógusát. Munkájukban kitértek a bizonytalan helyzetű fajokra, melyeknek az utóbbi 50 évben vagy régebben nincsen adatunk. Az újabb vizsgálatok a következő fajokat érintik: *Coleophora juncicolella* Stainton, 1851 *Coleophora salicorniae* Heinemann et Wocke, 1877, *Coleophora absinthii* Wocke, 1877, *Coleophora millefolii* Zeller, 1849.

Takács Attila és Szabóky Csaba, molyirto@gmail.com

Faunára új pajzstetű (Hemiptera, Cooccomorpha) fajok Magyarországon. A pajzstetvek (Hemiptera: Coccomorpha) különösen érintett csoport a nemzetközi dísznövény-kereskedelem okozta idegenhonos fajok transzportja szempontjából, mivel rejtett életmódjuk és apró méretük miatt behurcolásuk észrevétlenül történik. Magyarország pajzstetű faunájának mintegy 25 %-a idegenhonos faj. Ezek egy része ugyan jelenleg csak üvegházakból és trópusi gyümölcsökről ismert, de a globális felmelegedés és mediterrán növényfajok betelepítése kedvez az új rovarfajok kültéri megtelepedésének is. Az elmúlt évek kutatásai során 4 faunára új pajzstetű fajt mutattunk ki Magyarországról. Egy kagylópajzstetű (Diaspididae) fajt találtunk nagy tömegben pusztai szil (*Ulmus pumila*) tápnövényen, amely komoly kártevője lehet ezen egyre népszerűbb városi dísznövénynek. Kimutattunk egy inváziós, Európa-szerte terjedőben lévő *Pulvinaria* fajt. Egy viaszospajzstetű (Pseudococcidae) faj üvegházi dísznövényekről került elő, valamint egy inváziós kagylópajzstetű fajt trópusi gyümölcsökről mutattunk ki.

Szita Éva, Magyari-Meskó Réka és Gerő Kornél, HUNN-REN ATK Növényvédelmi Intézet,
szita.eva@atk.hu-ren.hu

Ifjú rovarászok a Magyar Rovartani Társaságban! Évfordulót ünneplünk, egy éves lett a Fiatal Entomológusok Klubja (FEK). A Magyar Rovartani Társaság igen nagy múltú, komoly entomológus szakemberekből álló egyesület. Az aktív tagok zömében idősök vagy középkorúak, míg a 25 év alatti aktív egyesületi tagok száma elenyésző. A Társaság fiatalításának gondolata számos alkalommal előkerült az elmúlt évek során, és erre komoly erőfeszítések is történtek. E próbálkozások néhány esetben valóban eredményesen vontak be új, fiatal tagokat, ám legtöbbször nem jártak komoly sikerrel.

Egy ilyen – jelenleg sikeresnek tűnő – próbálkozás a Fiatal Entomológusok Klubjának (FEK) megalapítása. Működésünket 7 fővel kezdtük meg 2023 szeptemberében, első klubgyűlésünket 2023 szeptember 15-én tartottuk az ArtEnto Ökocentrumban. Tagságunk hónapról hónapra bővül, találkozóinkon ma már rendszerint közel húszan vagyunk, fő bázisunk a rovarászat iránt érdeklődő középiskolásokból és egyetemistákból áll. Egy éves évfordulónkat 2024 szeptember 13-án, a tizedik klubtalálkozónkon ünnepeltük. A FEK-esek életkorukat tekintve 15–25 év közöttiek, a klub vezetését én látom el a magam 32 életével. Szinte minden nagyobb rovarrend iránt érdeklődők képviseltetik magukat, így tagjaink között megtalálhatóak lepkészek, bogarászok, legyészek, szitakötészek, valamint a hemipterák és a hymenopterák iránt érdeklődő fiatalok is. Fókuszuk igen változatos: főképp a faunisztika, a taxonómia és az idegenhonos fajok terjedése iránt érdeklődnek, ám vannak, akik elsősorban a terráriumban tartható egzotikus fajok felé fordultak. Többen gyűjteményt is építenek, míg néhányan fényképezik a rovarokat. Klubosaink egy része már 2024 első félévéig belépett a Magyar Rovartani Társaságba, a Társaság előadóüléseit aktívan látogatják és igyekeznek részt venni a Társaság életében.

Előadásomban felvázolom a FEK előtörténetét, megalakulásunk folyamatát, valamint bemutatom az aktív tagokat. Beszámolok továbbá az I. (2022, Ócsa), a II. (2023, Dabas), valamint a III. (2024, Bakonyszentlászló-Vinnye) Komplex Rovarász Események rovarfaunisztikai eredményeiről is.

Mészáros Ádám, ArtEnto Alapítvány, Fiatal Entomológusok Klubja klubvezető,
meszarosadam.nyme@gmail.com

Az előadások visszanezhetők az alábbi linken, amennyiben már feltöltésre kerültek:

<https://www.youtube.com/channel/UCB9yR6SpELERVBJKWcbC2Dw/videos>

Élménybeszámoló – Rovarászkirándulás Dédestapolcsányba (Bánvölgyi Élménytábor) 2024.június 14-16.

Szabóky Csaba és Vatai Anna a gombatermessel

Fotó: Dombi Orsolya

Igazi vadregényes helyen került megrendezésre idén a Rovarászkirándulás. A Dédestapolcsányhoz tartozó Bánvölgye Élménytábor hajdani házainak már csak töredéke működik, de az új faházak némi praktikai hiányosság mellett is jó szállásul szolgáltak, a régi, növényekkel benőtt épületek pedig kellően misztikus háttérrel adtak az esti programoknak. A hajdan strandként működő betonmedence most már tűzviztározó, a helyi békák, valamint a mi vízirovaraszaink örömeire. A tábor mellett folyik a Bán-patak, bejáratától pedig többkörös tanösvény indul. Első délután a Taró-bércre vezető út melletti névtelen, virágos domboldalt fedeztük fel. Meglepetésünkre a teteje tele volt pacsirtafüvel, oldalában pedig hemzsegték a hangyaboglárkák és a csüngőlepkék. Ez lett az egyik éjszakai lámpázóhelyszín is. Este a lepkék mellett szentjánosbogarak is megörvendeztettek minket, a fűben és a lombok közt pislákolva csalogattak be minket az erdőbe.

Az első napi esőt gombászásra használták fel a hozzáértők, amiből harmadnapra isteni vegyes gombás rántotta kerekedett. De a gom-

Fotó: Dombi Orsolya

Lepkeparádé – C-betűs, pókhálós- és tarka lepkék (*Melitaea* sp.) nedvességet szívogatnak.

bák az egész táborozást végigkísérték, mindenki gyűjtötte, fotózta őket, rengetegfélét láttunk, Csaba és Vera pedig szépen mindet végighatározta nekünk.

Annyiféle látnivaló és élőhely volt a közelben, hogy nagy közös túra helyett érdeklődési kör-
től függően szétszéledtünk a környéken. A közös koccintás után a mi kis csapatunk nekivágott az
erdei körútnak, ami a patakot követve vezetett be a fokozottan védett erdőrészbe, majd egy éles
balkanyart véve kapaszkodott fel a hegygerinc felé. Látványos volt, ahogy a páratartalom, a benapo-
zottság és az alapkőzet változásával, nagyon rövid átmenetekkel váltották egymást a különböző
erdőrészek. A sötét, párás patakparti bükkösből pár száz méter után szellős, száraz, napos tölgyliget
lett. Gazdag növény, állat és gombavilággal találkoztunk, minden csoport kedvelőjének jutott jó faj.
A magam részéről a bükklevél alján rejtőző ősmolynak, a kétsávós tarkaaraszoló hernyójának, a
közép fakopáncsoknak és a rengeteg piros madársisaknak örültem nagyon.

A túraút több helyen kivezetett a sziklákra, így a hegy mindkét oldaláról megcsodálhattuk a
Bükk messzire húzódó erdeit és csúcsait. Már igencsak fáradtan és vízünk fogytán jutottunk el vé-
gül Dédes várának romjaihoz, ahol a régészeti feltárásról is olvashattunk, valamint megkerestünk
egy geoládát. Innen cammogtunk lefelé, utolsónak érkezve vissza a táborba a szalonnasütéshez.

Idén ugyan csak 20 fős volt a tábor, több régi kirándulótársunk nem tudott eljönni, de örülhet-
tünk, hogy először csatlakoztak hozzánk páran az ifjúsági tagozatból. Remélem, nekik is tetszett a
tábor és jönnek jövőre is, mert „kirándulva ismeri meg egymást a rovarász”.

Dombi Orsolya

Kevesen, de vidáman – a kirándulás résztvevői a Bánvölgye Élménytábori szállás előtt az MRT zászlójával.

Sajtó- és blogfigyelő

Dunavirág Budapesten. A Duna fővárosi szakaszán idén nyáron is tömeges rajzásba kezdtek a kérészek. A dunavirág (*Ephoron virgo*), mondhatni feléledt az utóbbi évtizedekben, és nemcsak a folyó hazai szakaszain, de már Budapesten is látható tömeges rajzása. Nemrég még úgy tűnt, hogy a dunavirág örökre eltűnt a vizeinkből – a 1960-as években gyakorlatilag már nem lehetett látni –, de a víz tisztulásával visszatért a Dunába és annak mellékfolyóiba. A 2010-es évek óta újra látható rajzásuk nyár végi estéken. Bár örömteli, hogy ismét megjelentek, azonban újabb nehézségekkel kell szembenéznie a fajnak, mert a város fényei komoly veszélyt jelentenek számukra. Mivel ezek a fények erősen vonzzák őket, tömegesen pusztulnak úttestre, hidakra kerülve, a pecsedomóikkal együtt. Hazai kutatók kitaláltak egy megoldást, hogyan lehetne a víz fölött tartani a kérészeket *kérészvédő fénysorompók* segítségével. A speciális kék fényű lámpák 2019 óta segítik a dunavirágok fennmaradását, először Tahitótfaluban, 2023 óta pedig Budapesten is az Árpád-hídon.

Kérészvédő fénysorompó a tahitótfalui Tildy Zoltrán hídon. Fotó: Kriska György

A linkre kattintva a gyönyörű felvételek mellett rengeteg információ tudható meg a filmből a dunavirágokról, amelyet dr. Kriska György, a vízi gerinctelenek kutatója készített, aki már több mint tíz éve foglalkozik ezzel a szép kérészfajjal.

<https://www.turistamagazin.hu/hir/dunavirag-budapesten-filmajanlo>

HA

Több tucat pillangót lopott két olasz férfi egy Srí Lanka-i nemzeti parkból, megbírságolták őket. Hatalmas pénzbüntetést kapott két olasz férfi, mert több száz védett rovar gyűjtöttek be Srí Lankán a helyi Yala Nemzeti Parkból, még májusban. A bírság összege 200 ezer dollárnyi, azaz kb. 71,3 millió forintnyi, ami az ország történetének legnagyobb olyan bírsága, amit természetkárosítás miatt szabtak ki. A két rovargyűjtő, a 68 éves Luigi Ferrari (modenai orvos) és 28 éves fia Mattia, az állatok egy részét csalogató kemikáliákkal gyűjtötték be, de hálózta is, erre figyeltek fel a helyi vadőrök. Apát és fiát, akik történetek idején Srí Lankán nyaraltak, az incidens óta fogva tartják. Két év börtönt kaphatnak, ha szeptember végéig nem fizetik be a bírságot.

Luigi Ferrari az elkobzott rovarokkal.

Forrás: <https://www.gazzettadimodena.it/>

<https://telex.hu/kulfold/2024/09/13/tobb-tucat-pillangot-lopott-ket-olasz-ferfi-egy-sri-lanka-i-nemzeti-parkbol-megbirsagoltak-oket>

Segal Péter

Rövid Hírek

A faliméhek (*Osmia*-fajok) ivadékgyondozása

Párhozó faliméhek

A faliméhek fajai az Antarktisz kivételével minden földrészen megtalálhatóak. Magyarországon csaknem 50 fajukat ismerjük. A művész-méhek (Megachilidae) családjába tartoznak. Amint márciusban melegedni kezd az idő, az első röpködő rovarok között ismerhetjük fel a falakon sütkérező kétszínű faliméhet (*Osmia bicolor*), valamint rokonát, a szarvas faliméhet (*O. cornuta*). Nálunk mindkét faj aránylag gyakori. Előbbit fekete és vörös szőrzetéről könnyen azonosíthatjuk, utóbbi nevezetessége pedig,

hogy a fejpajzs két oldalán szarvacskát visel. Testüket sűrű szőrzet borítja. A hímek ismertető jele: homlokukon a szőrzet fehér színű. Az emberre ártalmatlanok, csak akkor szúrnak, ha kézzel megfogjuk őket. Fullánkjukat szúrás után vissza tudják húzni, mint a darazsak.

Ivadékaik számára sárfallal elválasztott kamrácskákat építenek, melyeket a haskeféjükkel begyűjtött virággal bélelnek ki. Mézgyomrukban friss nektárt is gyűjtenek s ezzel keverik a virágport. Ezt a masszát összetömörítik a bölcsőben. Amint elkészül egy kamra, a nőstény egy petét helyez a felhalmozott elesésre és rögtön le is zárja. A petéből kikelő lárvá elfogyasztja a számára felhalmozott táplálékot, majd bebábozódik.

A nőstény belülről kifelé haladva öt, hat, vagy akár hét bölcsőt is épít egymás mellé az üregben. A belső kamrácskákból nőstények kelnek ki, míg a szélső kamrákba megtermékenyítetlen peték kerülnek, amelyekből hím egyedek bújnak elő. Mindig a hímek rágják ki magukat elsőként, így szabad utat biztosítanak az őket követő nőstényeknek.

Az Osmiák a helyszínt gondosan kiválasztják, mielőtt utódlásba kezdenének. Jóformán minden alagútszerű járat megfelelő számukra, melynek kb. 7–9 mm az átmérője. Mondanom sem kell, hogy

Fészkelőhely keresése. A gyakori lopódarázs kamrái megfelelőek lesznek

a legelképesztőbb helyekre is befészkelnek. Otthonukat megtaláltam már a bodza üreges belsejében, nádszálban, bambuszrúdban, gyakori lopódarazsak és barnalábú lopódarazsak előző évi sárfészskének üregeiben is. Idén tavasszal nem várt meglepetés ért, amikor a szőlőt készültem lepermetezni. A permetezőszálból minden erőfeszitésem ellenére sem akart jönni a permetlé! Ezért darabjaira szedtem a csövet, és az öblítés során nagy megdöbbenésemre egy faliméh sárfészskének darabjai kerültek elő.

Az Osmiák találékonysága az otthonteremtést illetően egészen bámulatra méltó! A kétszínű faliméh specialitása, hogy előszeretettel építi ivadékbölcsőit elhagyott csigaházakba.

Olykor előfordul, hogy élősködők hatolnak a kamrákba és ekkor szemmel látható nyomai vannak a pusztulásnak.

A barnalábú lopódarázs elhagyott kamrájában már a faliméh pete indul fejlődésnek a felhalmozott virágporban

Véglegesen lezárt bölcső a gyakori lopódarázs elhagyott sárfészskén

Nem kolóniákban, hanem magányosan fészkelnek. Nagy szerepük van a gyümölcsfák és egyéb haszonnövények beporzásában, ezért rendkívül hasznosak az ember számára. Rovarhotel elkészítésével – sok más vadméhfajjal együtt – könnyűszerrel megtelepíthetjük őket a kertünkben.

A darázshotel elkészítését már csak azért is ajánlom jó szívvel mindenkinek, mert bizonyított tény, hogy a méhek dongása gyógyító hatással van az emberi idegrendszerre és ezáltal az egész szervezetünkre!

Sipos Bánk Botond, Fajsz

A bambuszrúd belseje tökéletes védelmet nyújt a faliméh ivadékbölcsőinek

A bejárat nyílás végső betapasztása

Egy expedíció a Börzsönyben

Hatvanhét évvel ezelőtt történt mindez. Érdekes, hogy Vojnits András barátom, akivel egy életen át vitakoztam, veszekedtem – de mégis barátságban maradtunk egymással –, nagyjából ugyanígy emlékezett az alábbi történet részleteire, mint én. Ő is írt róla utolsó művében, *A Börzsönytáj lepkevilágában*, ami 2021-ben jelent meg.

Andrással nem egyszer óriási, lepke- és bogárgyűjtéssel egybekötött gyalogtúrákat tettünk. Akkoriban még egy törvény sem tiltotta a rovargyűjtést, de ennek ellenére, lelkiismeretünkre hallgatva, egy fajból sohasem gyűjtöttünk néhány példánynál többet. Túránk nem csak gyűjtőutak, hanem mondhatni erőpróbák is voltak. Hány kilométert tudunk egy nap megtenni, milyen nehéz hátizsákkal, milyen terepen – hány napon keresztül? Az iskolaszünetben szülői engedéllyel néha több napon át barangoltunk hegyen-völgyön, hátunkon cipelve sátrat, pokrócot, ennivalót, és persze a gyűjtőfelszerelést.

Aztán megszületett egy “igazán nagy” expedíció gondolata – a regényes Börzsönybe! Azokban az években az ottani rovarfauna meglehetősen feltáratlan volt még, nekünk pedig egyenesen egzotikumnak számítottak a javarészt járatlan középhegységi erdőségek. Elhatároztuk, hogy 1957 júniusában, a hetedik osztály elvégzése után, az utolsó Medve utcai nyári iskolai szünidőben egy komolyabb, legalább egyhetes expedíciót indítunk oda. Sejtettük, hogy ehhez jóval több felszerelés és élelmiszer kell, mint amennyit hátunkon tudnánk cipelni. Rögtön munkába is álltunk és egy ki-mustrált gyermektricikliből kétkerekű kordét barkácsoltunk. Erre holmink javarésze ráért, az iga-vonók pedig mi magunk lettünk.

Volt egy régi katonai sátrunk, ami tulajdonképpen két tereptarka, összegombolható katonai esőköpenyből állt. Édesanyám, az órá jellemző zseniális találékonysággal addig alakította őket, míg végül is egy elfogadható sátorra nem váltak.

A gyűjtőfelszerelés számos darabból állt. András számára egy szeszélyes természetű “Aladdin” lámpa nagyon fontos volt, mert ennek erős fénye volt hivatva arra, hogy az éjjeli lepkéket lepedőnkre csalogassa. Természetesen csak akkor, ha sikerült begyűjtanunk. Átkozott szerszám volt, hol működött, hol nem. Petróleummal kellett itatni, majd jó erősen felpumpálni. Ezután a világító térbe egy kis spirituszt kellett lötytyinteni – aztán nagyot fohászkodva, gyufával begyújtani. Robban-e az egész vagy nem? Néha teljesen lángba borult, de azért mégsem repült a levegőbe. Lepedőnket a

Színezett rajz: Hangay György

lámpa mögé kellett feszíteni, hogy a fénytől megszedült éjjeli lepkék tudjanak miben megkapaszkodni. Innen aztán könnyen be lehetett őket billenteni az ölüvegbe, ami egy széles szájú palack volt, étterrel átítatott vattával az alján. A lámpa üzemanyaggal és a többi gyújtófelszereléssel együtt legalább 10–12 kg-ot nyomott. S ez csak a kezdet volt! Ezután jött, fontossági sorrendben, az élelmiszer. Egy kétkilós kenyér és egy jó nagy darab szalonna volt az alap, ehhez járult még néhány konzerv, zacskós leves, vagy egy félkilónyi ládalekvár, és egyebek. Mindezen felül aztán ott volt még a sok egyéb használati ez-az, pokrócok, törölközők, szappan, és ki tudja, hogy még mi minden. Aggódva konstatáltuk készleteink és felszerelésünk egyre növekvő súlyát, de aztán megnyugtattuk magunkat: targoncánkra ráfér az egész, és ha minden jól megy, nem is fog összerogyni.

A kordé elég erősnek tűnt, de azért óvatosságból két jó nagy hátizsákot is szereztünk, amibe holmink javarésze elfért. Ha a taligánk szétesik, hátunkon fogjuk majd javainkat cipelni – gondoltuk. Mégis, a felszerelés tetemes mennyisége kissé ijesztő volt.

Aztán eljött az indulás napja. A Nyugati Pályaudvarról indult a vonatunk, mellyel Kismarosig szándékoztunk utazni. Akkoriban még szokás volt ezen a vonalon marhavagonokat is használni emberi utasok számára. Nekünk ez pompásan megfelelt, mert terjedelmes holminkat legalább el tudtuk helyezni a durván összetákolts padok alatt.

Kismarostól Kemence felé akkor éppen járt a kisvonat. Ez egy kiszámíthatatlan menetrend szerint közlekedő félig személy-, félig pedig teherszállításra hivatott, keskeny nyomtávú kisvasút volt. Szerencsénk volt, felkapaszkodhattunk – aztán irány Kemence!

Az utazás nem szűkölködött eseményekben: egy-két kocsi néha lezökkent a sínről. Ilyenkor néhány kosár, zsák és egyéb motyó, ordítózó tulajdonosaikkal együtt, lepottyant a vágány mellé. Szerencse, hogy egész úton szinte csak lépésben mentünk.

Színezett rajz: Hangay György

A masiniszta nyilván hozzá volt szokva az ilyesmihez, mert megállította mozdonyt, és türelemmel megvárta, míg a kárvallott nép összeszedte holmiját, majd közös erővel visszabillentették a rakoncátlan kocsikat a sínekre. Mehetünk tovább...

A kisvasút végállomása, Kemence, egy álmos kis falucska volt akkor még, jóformán egy lelket sem láttunk az utcán. Amint szekerünket húzva elindultunk a Királyrét felé, úgy éreztük, hogy búcsút mondtunk a civilizációnak.

Mindjárt az első kilométerek legyőzése után a “vadon” nem okozott csalódást. A Királyrét vidéke tele volt vadvirágokkal, azokon meg rengeteg lepke és bogár! Rovarásziparadicsom! Ráadásul egy útelágazásnál három-négy cseresznyefára is bukkantunk. Szép nagy, ropogós gyümölcsük volt – és rengeteg. Gyorsan megnyugtattuk magunkat, hogy ez itt tulajdonképpen “senki földje” – tehát nem lopunk, ha jól belakunk belőle.

Ezután folytattuk utunkat felfelé, a Csóványos irányában. Egy ritkán használt ösvényen haladtunk, szép bükkösben, egészen addig, míg egyszerre csak kellemetlen meglepetés nem állta utunkat, mégpedig egy katona személyében. Tudtukra adta, hogy nem mehetünk tovább, mert a terület civilek számára lezáratott, ugyanis a Börzsöny e részén tűzvédelmi és légierő-gyakorlatokat tart a hadsereg. Valóban, hallottunk is egy pár nagy durranást valahol a messzeségben. Könyörgésre fogtuk a dolgot, és csodák csodája, valahogy meglágyítottuk az őt szívé. Elővette kopott, öreg rádióját, kurbliczva életre keltette és valakivel – nyilván a felettesével – beszélni kezdett. Úgy látszik, az is jószívű ember volt, nem akarta az ilyen magunkfajta elcsigázott vándorok sorsát keseríteni és engedélyt adott továbbhaladásra. Tűzszünetet rendelt el – de csak két órára. Ez alatt az idő alatt át kellett volna haladnunk a tűzvédelmi gyakorlóterületen, hacsak nem akarunk egy-két robbanó lövedéket, bombát a fejünkre! Természetesen mindent megígértünk és kicsit aggódva ugyan, de mégis boldogan mentünk tovább. Valóban, a dörrenések megszűntek, csak a bükkös madárdalát és saját lihegésünket hallhattuk.

Patakokban folyt rólunk a verejték, mire elértük Foltán-keresztet. Itt aztán beütött a végső katasztrófa. Kordénk, melynek mindkét kereke már régóta lekíváncozott a tengelyről, itt aztán végképpen feladta. Összerogyott. Javítása teljesen reménytelen volt, így aztán búcsút is vettünk tőle. No, jól jött a két nagy hátizsák, azokba gyömöszöltük holmink javarészét, ami meg nem fért be, azt rájuk kötöttük. Irdatlan nehéz volt mindkettő, de elszántan folytattuk utunkat.

Terveink szerint a Kemence-patak felső folyása mentén szeretnénk volna táborozni. Ez most azonban kezdett kétségessé válni, részben azért, mert hirtelen újrakezdték a távoli ütegek – sőt mi több, egy-két bombázó is elhúzott a fejünk felett –, részben pedig azért, mert úgy éreztük, erőnk fogytán irdatlan csomagjainkkal sohasem fogjuk elérni a Kemence-patakot. Ráadásul fogalmunk sem volt, hogy merre is lehet a patak. Térképet akkoriban még nem nagyon lehetett kapni, s természetesen nekünk sem volt. Csak abban voltunk biztosak, hogy a tűzvédelmi gyakorlóterület kellős közepén vagyunk.

Szomorúan és tanácstalanul merengtünk, batyuinkat szemlélve, helyzetünk elég reménytelennek tűnt. Ráadásul hirtelen viharos szél kerekedett, s eleredt az eső. Már nem volt idő sátorfelállítással vacakolni, gyorsan bebújtunk a sebtében kibontott sátorlapok alá, és holtfáradtan elaludtunk. Még vacsora sem kellett.

Hajnalban ébredtünk, az eső rég elállt és a Nap barátságosan mosolygott ránk. Egyszerre csak megcsillant valami az alattunk lévő völgyben. Víz!

A Kemence-patak! – ujjongtunk és erőre kapva már törtettünk is lefelé. Tényleg a patak volt az, alig bokáig érő, zavaros víz – de patak!

Az egész nap a táborveréssel telt el. Felvertük a sátrat és fekvőhelyet készítettünk vékony, lombos gallyakból. Később András azzal vádolt, hogy én ravaszul magam alá halmoztam a gallyak lombosabbik részeit, míg neki a csupasz faágak maradtak csak. Természetesen ez nem volt igaz, de ő még sok évtized múltán is szememre vetette ezt.

Mire a Nap lement és az erdő sötétje körülvelt bennünket, állt a tábor. Mármint a sátrunk és egy kis tábortűz. Előkerült a vekni kenyér meg a szalonna, ütött-kopott lábosunkban forrott a teavíz. Még vacsora utáni csemege is volt, nem más, mint a két maréknyi “lopott” cseresznye!

Aranyos bábrabló gyapjaslepke hernyót ragadoz.

Kép forrása: <https://insecta.pro/ru/gallery/43720>

Az elkövetkező napok csodálatosak voltak számunkra. Rovarparadicsomba kerültünk! András tucatjával fogdosta a számára oly kíváncsi lepkéket, melyek javarészt csak képekről ismertük. Volt igen hatásos csalogatója is: két enyhén bűdös bakancsa. Bizonyos lepkefajok nem tudtak nekik ellenállni és mindig szép számban gyülekeztek rajtuk!

Én sem unatkoztam. Látványos bogárfajokban sem volt hiány. Főleg szép nagy futrinkákból, cincérekéből és sok más apróbb, de szép színes, fémesen csillogó fajból is sikerült gyűjtenem. Azonban a "király" az aranyos bábrabló volt. Ez a szép, hernyóvadász bogár gyakori volt itt, mert éppen akkor tanúi lehettünk egy gyapjaslepke invázióknak. A hernyók szinte ellepték a patak menti erdőt – és bennünket. Ugyanis a rettenetes túlszaporodás ezúttal is az ilyenkor gyakori vírusos, végzetes hernyóbetegséggel járt, és a félig oszlásnak indult, de még úgy-ahogy élő hernyók gyakran hullottak ránk, vagy ami még rosszabb volt: egyenesen a fazekunkban fővő ételbe vagy a tányérunkba. De minden rosszban van valami jó: a hernyótömeg rengeteg gyönyörű bábrablót is vonzott. Izgalmas volt meglesni, ahogy a fémesen csillogó bogarak valóságos fenevadként támadtak a hernyókra!

Az időjárás is kedvezett, igazi meleg júniusi nyarat élvezhettünk itt, a "vadonban". Izgalomban tényleg nem volt hiány, és nem csak a bábrablók jóvoltából, mert az északi irányból érkező ágyúlövedékek és a ritkábban megjelenő repülőgépek bombái állandóan emlékeztettek bennünket, hogy pusztán szerencse kérdése: megússzuk-e vagy sem? Szerencsére az ember ilyen fiatalon el sem tudja képzelni, hogy meghalhat. Én még most, vén fejjel sem tudom elképzelni – pedig hát...

Lassan minden tárolóüvegünk, dobozunk megtelt – és az időnk a Kemence-patak partján lejárt. Szedelődzködtünk, tábort bontottunk, aztán elindultunk hazafelé...

Dr. Hangay György, Sydney